

Fredagen den 3 december

Kl. 13.00

*Om Sveriges
engagemang i det
internationella
energiprogrammet*

§ 1 Justerades protokollet för den 25 november.

§ 2 Upplästes följande till kammaren inkomna skrivelse:

Till riksdagens kammare

Undertecknad ber härmed få avsäga sig uppdraget som styrelseledamot i Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond.

Stockholm den 2 december 1976

Rune Gustavsson

Denna avsägelse godkändes av kammaren.

§ 3 Om Sveriges engagemang i det internationella energiprogrammet

Herr statsrådet JOHANSSON erhöll ordet för att besvara herr *Feldts* (s) den 29 oktober anmälda interpellation, 1976/77:30, och anförde:

Herr talman! Herr Feldt har frågat mig hur jag i dag ser på det internationella energiprogrammet. Han har också frågat om det är värdefullt för Sverige att delta i detta samarbete eller om regeringen planerar några förändringar vad gäller Sveriges engagemang.

Som svar på frågorna vill jag efter samråd med chefen för handelsdepartementet anföra följande.

Riksdagen godkände i maj 1975 på förslag av regeringen i proposition 1975:42 att Sverige anslöt sig till avtalet om ett internationellt energi-program.

Värdet för Sverige av att delta i IEA hänger samman med vårt intresse av att delta i ett fungerande tilldelningssystem för olja vid eventuella tillförselkriser, att få bättre insyn i oljemarknaden genom IEA:s informationssystem och att medverka i ett brett upplagt, långsiktigt, internationellt energisamarbete.

Tilldelningssystemet har hittills testats endast i teorin men synes fungera. Insynen på oljemarknaden har förbättrats, även om det i praktiken har visat sig relativt svårt att enas om ett tillräckligt detaljerat informationssystem. Andra moment har emellertid tillkommit som kan komma att ge värdefull information, bl. a. om väntade kapitalbehov inom oljeindustrin.

Fredagen den
3 december 1976

*Om Sveriges
engagemang i det
internationella
energiprogrammet*

Vad gäller det långsiktiga samarbetet har överenskommelse träffats om ett särskilt samarbetsprogram som mer detaljerat konkretiserar denna del av det ursprungliga avtalet. Detta program, som regeringen planerar att inom kort redovisa för riksdagen, håller nu på att förverkligas. De konkreta samarbetsåtgärder som hittills har vidtagits avser främst forskning och utvecklingsarbete. Sverige har fått möjlighet att medverka i bl. a. projekt rörande solenergi och andra förnyelsebara energikällor. På kärnkraftssidan har betoningen främst legat på säkerhetsfrågor.

När det gäller relationerna mellan medlemmarna i IEA och länder utanför IEA – oljeproducerande och andra – kan jag erinra om att IEA har använts som ett berednings- och informationsorgan i arbetet på energidelen av den s. k. nord-syddialogen. Dessa överläggningar har som bekant ännu inte avslutats. De medlemsländer som deltar i energikommissionen har kunnat diskutera med och få synpunkter från övriga medlemsländer i olika sakfrågor, vilket har varit värdefullt för Sverige.

Sammanfattningsvis får jag därför som svar på herr Feldts frågor anföra att erfarenheterna av vår anslutning till IEA hittills inte har gett regeringen anledning att planera några förändringar vad gäller Sveriges engagemang.

Herr FELDT (s):

Herr talman! Jag vill tacka energiministern för svaret på min interpellation.

Svaret andas en stillsam belåtenhet, som står i klar kontrast till den ängslan och upprördhet som herr Johansson gav uttryck åt i sin motion från i fjol. Där yrkade han på uppskov med Sveriges anslutning till IEA, också kallad Oljeklubben. Då var det enligt herr Johanssons mening principiellt felaktigt att rika i-länder sluter sig samman för att tillgodose sina egna intressen på det sätt som skett genom bildandet av Oljeklubben. Herr Johansson befarade då att samarbetet i Oljeklubben skulle bli en i-landsfront riktad mot u-länderna. Enligt interpellationssvaret anser herr Johansson numera att det är "värdefullt" för Sverige att i Oljeklubben diskutera och samråda om nord-syddialogen mellan i- och u-länder.

I motionen varnade herr Johansson för konsekvenserna av USA:s dominerande roll i Oljeklubben. Enligt motionen hade USA dittills i allt väsentligt bestämt inriktningen av IEA-samarbetet. Herr Johansson ansåg det då sannolikt att USA skulle söka utnyttja IEA-avtalet för sina utrikespolitiska strävanden. Kombinationen av USA:s aktiva roll i Mellersta Östern och dess roll som tongivande medlem av Oljeklubben sågs som en risk för alla Oljeklubbens medlemsländer. För Sveriges del såg herr Johansson en "uppenbar risk" att vi skulle komma i situationer då vårt politiska handlingsutrymme blev starkt begränsat och neutralitetsförhållandet inte kunde användas.

Om dessa risker och dessa problem har herr Johansson ingenting att säga i interpellationssvaret. Oljeklubben har nu fungerat i två år. Det är därför av intresse att få klarlagt om energiministerns tystnad beror

på att han funnit att hans tidigare farhågor beträffande de utrikespolitiska konsekvenserna av vårt medlemskap var obefogade eller om tystnaden beror på att han numera accepterar sådana risker.

Därför vill jag fråga energiministern: Spelar USA en dominerande roll i Oljeklubben? Om svaret är ja: Har detta inflytande utnyttjats för landets utrikespolitiska strävanden? Eller har erfarenheterna varit sådana att de risker herr Johansson tidigare såg för vår utrikespolitiska handlingsfrihet inte längre existerar?

Men helt oberoende av det utrikespolitiska innehållet i Oljeklubbens samarbete finns det anledning att diskutera om förhållandet mellan USA och övriga medlemsländer verkligen är så problemfritt som energiministerns interpellationssvar antyder.

Det problem som uppstått är att USA:s beroende av importerad olja kraftigt ökat sedan 1973 – en utveckling som går rakt emot huvudmålet för Oljeklubbens samarbete. Den amerikanska oljeimporten har nämligen ökat från 34 % av konsumtionen 1973 till 41 % i år, och denna andel fortsätter att öka. Det är välkänt att IEA gång på gång kritiserat USA för de utomordentligt usla resultaten av energisparandet i landet. Den amerikanska politiken stimulerar snarare än dämpar konsumtion och import av olja.

De faror som är förenade med USA:s snabbt ökade beroende av oljeimport har uppmärksamats. New York Times har i en ledare i november pekat på hur USA – och via fördelningssystemet alla Oljeklubbens medlemsländer – utsätter sig för risken för ekonomisk och politisk utpressning.

Därför måste jag fråga energiministern hur han ser på Sveriges försörjningssituation som medlem i Oljeklubbens fördelningssystem, om det i framtiden uppstår ett läge av knapphet på råolja. Hyscr han ingen oro för att Oljeklubbens största medlemsland, USA, ökar sin – och indirekt andra medlemsländers – sårbarhet genom att öka sitt oljeberoende? Men om han gör det: Vilka ansträngningar gör den svenska regeringen för att förmå USA att nå de mål för energisparandet som uppställts för IEA?

I fjolårets motion uttryckte herr Johansson stor skepsis inför det energipolitiska samarbetet i Oljeklubben. Han ansåg att IEA:s forsknings- och utvecklingsarbete hade en stark inriktning på kärnenergifrågor, medan satsningen på alternativa energikällor, sol-, vind- och vattenkraft, enligt herr Johansson fått en styvmoderlig behandling inom IEA.

Det här interpellationssvaret visar att en nästan dramatisk omsvängning har ägt rum i herr Johanssons tänkande. Nu framställs de alternativa energikällorna som de centrala samarbetsområdena i Oljeklubben, medan betoningen på kärnkraftssidan gäller säkerhetsfrågorna, som herr Johansson sade.

Detta är antagligen riktigt. Men frågan är om det säger hela sanningen om det energipolitiska samarbetet i Oljeklubben.

I början av november besöktes Sverige av verkställande direktören i IEA, Etienne Davignon. Enligt Dagens Nyheter sade Davignon att det

Fredagen den
3 december 1976

*Om Sveriges
engagemang i det
internationella
energiprogrammet*

icke är en enda nations ensak vilken energiframtiden väljer. Hela Oljeklubben vill ha ett ord med i laget, sade Davignon. Bl. a. ansåg han att det skulle kunna bli problem för Oljeklubben om ett medlemsland inte vill satsa på kärnkraft utan i stället vill öka oljeförbrukningen. Men samarbetet måste befrämjas och svårigheterna brytas ner, ansåg herr Davignon.

Jag finner den här inställningen ganska naturlig hos chefen för det internationella samarbetsorgan som har som sitt huvudmål att minska medlemsländernas beroende av olja. Energiministern redovisar i sitt interpellationssvar en allmän tillfredsställelse med det energipolitiska samarbetet i Oljeklubben och förklarar som en slutsats att erfarenheterna hittills av vårt medlemskap inte har gett regeringen anledning att planera några förändringar i vårt engagemang.

Eftersom i dessa erfarenheter rimligen måste ingå även den överläggning som herr Johansson hade med Etienne Davignon i november, måste jag fråga energiministern om han delar Davignons uppfattning att klubbens medlemsländer måste föra en gemensam, integrerad energipolitik och att i denna politik även kärnkraften skall ingå.

Herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Det kanske finns anledning att friska upp herr Feldts minne något när det gäller vad som skedde vid diskussionen inför den svenska anslutningen till Oljeklubben. Herr Feldt drev ju dessa frågor mycket energiskt och dessutom på ett sätt som i varje fall i förhållande till riksdagen inte var särskilt psykologiskt. Här blev vi inte informerade förrän det tycktes vara ett faktum att Sverige skulle inträda i Oljeklubben – därav ganska naturligt mitt krav att få längre tid för diskussion och debatt i den ganska upphetsade stämning som rådde inte minst i den internationella debatten omedelbart efter den s. k. oljekrisen.

Detta var ju bakgrunden, herr Feldt, och herr Feldt skall inte glömma de mycket drastiska uttalanden som gjordes från högt uppsatt och politiskt ansvarigt amerikanskt håll om vilka åtgärder som skulle kunna bli möjliga gentemot tredskande länder i Mellanöstern.

Vi skall sätta in denna diskussion i dess rätta tidsperspektiv och inte glömma bort de väsentliga grunderna för den diskussion vi då hade. Vad jag begärde den gången, herr Feldt, var att vi skulle skjuta upp notifikationen av det förelagda avtalet för att hinna bedöma bättre i vilken riktning utvecklingen skulle komma att gå. Den kritik jag då hade att framföra har jag sammanfattat i en rätt utförlig motion.

Sedan kan man tillägga utöver detta att många av de problem som vi då diskuterade naturligtvis inte är slutgiltigt prövade. Oljeklubben har inte haft att hantera en krissituation på oljeområdet. Det som har gjorts hittills är, som jag sade i interpellationssvaret, att man har ett tilldelningssystem som testats teoretiskt och på det sättet tycks fungera. Men vi vet alla att detta, om det återigen skulle bli verkligt hårdhänta tag på detta område, inte är särskilt giltigt som bedömningsunderlag.

Jag hoppas – och jag antar att herr Feldt delar min förhoppning – att systemet skall visa sig fungera också om och när det sätts på prov i verkligheten. Men något sådant prov har det ännu inte utsatts för.

När det gäller de övriga frågor som herr Feldt tog upp är det klart att en del av den oro jag kände då inte bara hade att göra med den aktuella debatten vid den tidpunkt som det gällde utan också med det sätt på vilket herr Feldt hanterade denna fråga. Min minskande oro i dag kan ju ha att göra med att jag själv har möjlighet att påverka denna fråga. Den möjligheten var mycket liten vid den tidpunkt då vi senast diskuterade frågan.

Möjligheterna står naturligtvis öppna när det gäller både inriktningen på olika energiprogram och annat.

När det gäller satsning på kärnkraftsområdet har vi ingenting emot att man satsar på att lösa gemensamma säkerhetsproblem på internationell basis. Det har jag som energiminister hittills ständigt prioriterat. Den delen av kärnkraftssatsningen inom Oljeklubben har jag sålunda aldrig haft något emot. Tvacksamheten har gällt hur mycket av annan typ av satsning som skall äga rum. Jag menar att Sverige i dessa sammanhang skall verka för att det blir gemensamma satsningar på säkerhetsområdet och att man i övrigt för över så mycket som möjligt av resurserna till de alternativa energikällorna.

Det kanske egentligen inte är så mycket att tillägga till det som herr Feldt anförde, men jag skall något kommentera herr Davignons besök i Sverige. Jag hade då tillfälle att träffa honom. Han informerade om sin syn på dessa frågor. Jag lyssnade och gjorde också en kommentar till hur den svenska energipolitiken skulle komma att förändras inte minst på kärnkraftsområdet, och det är herr Davignon naturligtvis medveten om.

Låt mig på denna punkt säga att jag självklart inte – och inte heller den svenska regeringen – kommer att medverka till att binda upp Sverige i ett överstatligt engagemang på detta område, ett engagemang som skulle binda den svenska energipolitiken, för i så fall överskrider vi definitivt gränsen till det neutralitetspolitiska området, eller snarare förutsättningarna för neutralitetspolitiken, nämligen att vi själva kan sköta vår försörjningspolitik så långt det över huvud taget är möjligt.

Det är intressant att notera den oro som herr Feldt redogör för här i anledning av att Sverige är med i Oljeklubben men som han inte andades ett ord om vid det tillfälle då Sverige anslöt sig. Självklart är ett litet land alltid i högsta grad beroende av vad som händer i USA i det här fallet och av deras ökande oljeberoende. Jag trodde att herr Feldt hade gjort den riskbedömningen redan inför anslutningen. Nu är vi ju låsta av de bestämmelser som gäller för utträde, vilket som bekant enligt avtalet kan ske först efter en viss tid. Jag antar att herr Feldt kommer ihåg de bestämmelserna – de togs också upp i diskussionen.

Det andra som min oro gällde var herr Davignons synpunkter på kärnkraften. Den svenska regeringen kommer inte att medverka till att ändra

*Om Sveriges
engagemang i det
internationella
energiprogrammet*

politiken i den riktning som herr Davignon önskar eller som möjligen Oljeklubben önskar. Det är bara att klart konstatera detta.

Sedan vill jag lägga till en sak till de här orosmomenten, som jag tycker att herr Feldt kunde ha nämnt – jag vet inte om herr Feldt uppfattar kärnkraften och Oljeklubbens inriktning i den frågan som orosmoment, men det framställdes nästan så – och det är det beslut om minimipriser som fattades i den här organisationen medan herr Feldt fortfarande satt i regeringen. Det visade sig till sist att Sverige då inte utnyttjade sin vetorätt, fast man hade många invändningar i frågan, utan i stället lade ned sin röst för att organisationen skulle kunna fatta ett beslut på grundval av enhällighet. Den oro som herr Feldt uttrycker och just den diskussion som föregick minimiprissättningen är ju ett tecken på att samarbetet i Oljeklubben inte heller varit alldeles problemfritt. Det är därför som jag också säger att erfarenheterna *hittills* av vår anknötning till IEA inte har gett regeringen anledning att planera några förändringar vad gäller Sveriges engagemang. Det utesluter naturligtvis inte att om vår neutralitetspolitik hotas och om krav kommer att ställas på att vi skall binda upp vår försörjningspolitik denna fråga kommer att tas upp till allvarliga överväganden inom regeringen; det kan jag försäkra herr Feldt.

Herr FELDT (s):

Herr talman! I själva verket kände jag inte stor anledning att söka sak med energiministern därför att han numera, sedan han hunnit lära sig litet om vad medlemskapet i Oljeklubben innebär, inte står kvar vid de mycket starka invändningar han gjorde för ett och ett halvt år sedan. Herr Johanssons intellektuella och mentala utveckling är ju föremål för mycken uppmärksamhet i dessa dagar – men här har alltså en utveckling ägt rum inom ett speciellt område.

veckling ägt rum inom ett speciellt område.

Men om det är så som herr Johansson sade nu, att samarbetet inte är alldeles problemfritt, hade det ju varit praktiskt att redan i interpellationssvaret antyda att det finns vissa problem. Min fråga var upplagd på det viset, att här hade herr Johansson tidigare sett en rad problem, och frågeställningen var om dessa problem nu hade helt försvunnit. Då uppstår spörsmålet, om vi behöver hysa någon oro för Sveriges position i Oljeklubben och för vad medlemskapet där kan innebära. Jag uttryckte oro på en punkt – som herr Johansson helt förbigick i sitt andra inlägg – nämligen för att det största medlemslandet uppenbarligen inte följer de intentioner och de mål som sattes upp för Oljeklubben: att söka minska sitt oljeberoende. I stället ökar detta, och det ökar t. o. m. mycket snabbt. Att det största landet så kapitalt skulle strunta i sina åtaganden var någonting som jag inte kunde förutse när jag föreslog riksdagen att vi skulle gå med i organisationen. Där menar jag att herr Johansson har ett ansvar, och där skall han känna oro. Det ville han inte ta upp i sitt inlägg, men jag hoppas att han återkommer till det och då talar om hur regeringen tänker hantera den här situationen, som kan bli allvarlig.

När det gäller kärnkraften är min oro inte knuten till den inriktning på energisamarbetet som vi insåg att vi skulle få, nämligen att länderna måste bidra med *alternativa energikällor till oljan* för att sparprogrammet när det gäller olja skall kunna bli verklighet. Därför är frågan, huruvida vi kan delta i forsknings-samarbete rörande kärnkraftens säkerhetsproblem, inte relevant i sammanhanget. Ett grundkrav som chefen för det här organet, herr Davignon, gjorde sig till tolk för när han var i Sverige var att länderna skulle föra en gemensam integrerad energipolitik, och enligt hans bedömning måste kärnkraften ingå i denna energipolitik – men den bedömningen kan ju vara fel.

Om det är någonting som oroar herr Johansson – och det kan jag förstå om det gör – uppstår givetvis frågan, hur han med sådan förtröstan kan säga att erfarenheterna hittills inte föranleder någon förändring av vårt engagemang. Sådana erfarenheter har dock herr Johansson redan gjort, eftersom han har träffat herr Davignon och har sett uppläggningsen av energisamarbetet i Oljeklubben. Därför skall nog herr Johansson fundera över om *han* behöver bli orolig eller inte. *Jag* var alltså medveten om att denna blandning i vår energipolitik förutsattes; däremot ingick inte någon behård läsning av energipolitiken på varje punkt.

Poängen som herr Davignon försökte dra fram i Dagens Nyheter är att om ett medlemsland eller flera medlemsländer säger: "Vi tänker inte utnyttja kärnkraften, utan vi tänker i stället utnyttja oljan och göra oss mer och mer beroende av olja", kommer grundprinciperna för IEA:s samarbete i fara. Åtminstone måste det land som driver en sådan politik i så fall visa *hur det tänker lösa sitt energiförsörjningsproblem utan att behöva öka sitt oljeberoende*. Detta är som sagt visserligen en annan femma, som inte hör hemma i den här debatten, men i den mån den frågan togs upp i diskussionen med herr Davignon när han var här kunde herr Johansson i så fall ha omtalat att han lugnat herr Davignon på den punkten och att han därför *nu* kan säga att inga förändringar i vårt engagemang är aktuella.

Herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Jag har informerat herr Davignon om den svenska energipolitiska förändringen i och med regimskiftet, och han har, som herr Feldt säger, via Dagens Nyheter informerat den svenska allmänheten om vad han tycker. Han uttryckte det inte lika specifikt i sina överläggningar med mig, men det må så vara. Det intressanta är ju att herr Feldt här vidgår att det finns betydande bindningar i detta avtal, som herr Feldt var med om att introducera och energiskt arbetade för – bindningar som skulle kunna vara av övernationell karaktär och som kan påverka våra försörjningsmöjligheter. Herr Feldt har ju under sin regeringstid fått vika sig i en betydelsefull principfråga, nämligen frågan om minimipriset. Då undrar man varför herr Feldt inte innan anslutningen var klar gjorde en *ärlig och öppen bedömning, som påvisade riskerna med den här typen av samarbete*.

Fredagen den
3 december 1976

*Om Sveriges
engagemang i det
internationella
energiprogrammet*

Jag sade redan i mitt svar att nord-syddialogen inte är klar. Vi har alltså skjutit problemen framför oss. Om Oljeklubben kommer att verka som ett konfrontationsorgan – det har inte skett hittills – vet vi inte förrän vi har lyckats komma fram i diskussionerna i Paris. Därför är mitt svar på interpellationen utomordentligt försiktigt formulerat.

De bedömningar vi har kunnat göra hittills har alltså inte föranlett regeringen att överväga några förändringar i fråga om vårt engagemang i IEA, för det har inte de facto påverkat vår situation. Men jag antar att herr Feldt och jag är överens om att om saker och ting inte utvecklas på ett sådant sätt att vi kan behålla vår självbestämmanderätt över försörjningen eller om Oljeklubben går på konfrontationskurs mot de oljeproducerande länderna i OPEC kommer frågan i ett helt annat läge.

När det gäller utvecklingen av energipolitiskt samarbete är det naturligt att man kommer att ställa krav på att stora länder lika väl som små har ett energipolitiskt program som gör att det över huvud taget är möjligt att göra en avstämning inom en internationell samarbetsorganisation. Så länge vissa länder inte har energipolitiska program fastlagda finns icke denna samordningsmöjlighet, och då är heller inte herr Davignons möjligheter att sammanfoga de här länderna till någon sorts gemensamt arbete särskilt stora.

Herr FELDT (s):

Herr talman! För varje inlägg som energiministern gör kommer han allt längre bort ifrån den stillsamma belåtenhet som jag tyckte mig spåra i interpellationssvaret. Nu talar han om att det i själva verket finns starka bindningar i IEP, det internationella energiprogrammet, och i Oljeklubben och menar att de har en övernationell karaktär. Sedan anklagar han mig för att jag inte upplyste honom om det 1975.

Men om herr Johansson nu upplever att här finns starka bindningar och att detta kan påverka det svenska energiprogrammet, då förstår jag inte ett ögonblick, herr talman, hur han i sitt svar kunde säga att regeringen inte överväger några förändringar av Sveriges engagemang. Jag skall kanske upplysa herr Johansson om en sak. Om en suverän stat ansluter sig till ett internationellt avtal och upptäcker att detta internationella avtal innehåller bindningar som man inte accepterar, så har man en sak att göra: att aktualisera sitt utträde ur avtalet.

Om herr Johansson nu, allteftersom han fumlare vidare med sina tankar, kommer fram till att detta är besvärande, t. o. m. allvarligt för den energipolitiska inriktning som den nya regeringen vill ge landet, då har han en sak att göra, nämligen att börja fundera över om Sverige skall lämna detta samarbete. Det övernationella inslaget i Oljeklubben ligger enbart på ett område, och det är själva fördelningssystemet. När det gäller det energipolitiska samarbetet har man att ta ställning till om man vill vara med eller inte. Men det kan leda till att Oljeklubben konstaterar att detta medlemsland, som driver en så ansvarslös energipolitik, inte längre bör vara medlem – och alltså får lämna klubben. Men en suverän stat

kan aldrig befallas eller styras när det gäller inriktningen av dess energipolitik, och det trodde jag herr Johansson visste.

Men det är inte det som är poängen, utan poängen är att om herr Johansson nu ser sådana bindningar och sådana risker, så måste han ju ta sig en funderare till. Han har haft ett och ett halvt år på sig att tänka över Oljeklubbens innebörd för Sveriges del, och tydligen behöver han ta sig ytterligare en funderare. Eller också bör han försöka hålla en enda och någorlunda konsekvent linje i sina uttalanden här i riksdagen och inte börja med att allt ser ganska bra ut, att vi inte har några problem, och sedan hinna med, under loppet av en halvtimme, att konstatera att här är det långt ifrån problemfritt, här finns det bindningar och risker, och här måste man börja överväga vart Sverige skall ta vägen.

Om den här debatten når fram till Paris och Oljeklubben, och man börjar fundera över var herr Johansson egentligen står, så blir de väl där lika förvirrade som jag är just nu.

Herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Herr Feldt gör sitt bästa för att missförstå mig, och jag kan begripa att han behöver det i brist på argument. Men jag har gjort en tolkning av vad herr Feldt sade om den övernationella karaktär och de starka bindningar som Oljeklubbsavtalet innebär och som herr Feldt icke redovisade i tillräcklig utsträckning inför inträdesbeslutet. Försök inte lägga dessa uttalanden i min mun – jag gav alltså min tolkning av vad herr Feldt har sagt.

Sedan vet naturligtvis herr Feldt, som har drivit fram den här anslutningen, att ett medlemsland kan säga upp avtalet med tolv månaders varsel tidigast när tre år har gått sedan avtalet provisoriskt började tillämpas. Det betyder alltså att den första tänkbara tidpunkten för att över huvud taget aktualisera någon förändring av avtalstillhörigheten är den 18 november 1977. Det var den bindning herr Feldt skapade med sitt beslut, och som han tydligen har någon sorts – i varje fall underförstådd – ängslan för vid det här tillfället, när han kritiserar vissa av de deltagande länderna för att icke följa upp syftet med avtalet.

Jag tror alltså att det är mycket viktigt att man i detta samarbete kräver av alla deltagande länder att de har energipolitiska program, för i annat fall är någon samordning icke möjlig. Sverige har som neutral stat naturligtvis särskild anledning att beakta att man själv kan sköta sin försörjningspolitik så att inte neutralitetspolitiken undermineras. Det kommer vi att beakta – det kan jag försäkra herr Feldt. Men hittills är det ingen som har ålagt oss – utan det är herr Feldts tolkning i så fall – något som vi inte kan klara mot bakgrund av dessa målsättningar.

Därför får vi alltså avvakta framtida bedömningar om hur Oljeklubben kommer att utvecklas. Det gäller nord-syddialogen, som jag har sagt, och det gäller naturligtvis i det fall som vi inte hoppas att få uppleva, nämligen att den här organisationen verkligen behöver pröva sitt tilldelningssystem. Den situationen har vi inte upplevt än. Därför skall man

*Om Sveriges
engagemang i det
internationella
energiprogrammet*

begränsa sina bedömningar till den period som har förflutit, och det har jag gjort.

Herr FELDT (s):

Herr talman! Jag måste i all stillsamhet protestera mot att energiminstern försöker påstå att jag i någon mening dolde någonting för riksdagen när den våren 1975 fattade beslutet att ratificera IEP-avtalet. Det finns ingenting i det som herr Johansson sagt som styrker detta påstående.

Att medlemskapet i Oljeklubben i vissa lägen kan innebära ett övernationellt inflytande görs helt klart i propositionen – det finner herr Johansson om han gör sig besväret att läsa den en gång till. Men det är i det läget att tilldelningssystemet har satts i funktion, dvs. i ett krisläge. Då måste de enskilda länderna finna sig i de beslut som fattas med majoritet enligt de voteringsregler som finns i Oljeklubbens styrelse. Men inga andra beslut kan påtvingas medlemsländerna. I rimlighetens namn måste väl någon i herr Johanssons departement ha kunnat upplysa honom om att det är innebörden av det övernationella inslaget i Oljeklubben, och det finns klart redovisat i propositionen.

Sedan säger herr Johansson att det Oljeklubben kräver är att länderna sköter sin försörjningspolitik så att neutraliteten inte äventyras. Något sådant står över huvud taget icke i IEP-avtalet. Det som står där är något helt annat, och det har jag försökt säga från kammarens talarstol. Vad IEP-avtalet kräver är att länderna sköter sin försörjningspolitik så att deras beroende av importerad olja icke ökar, och det är en helt annan sak. Det hör väl herr Johansson? Därför är jag orolig – och det är den enda punkt där jag i dag är orolig när det gäller Oljeklubben – över att det största medlemslandet, som har en sådan tyngd på den internationella oljemarknaden, i dag fortsätter att öka sitt oljeberoende. Det har tydligen inte herr Johansson observerat, och det har han ingenting att säga om i dag. Detta problem kvarstår, och det hoppas jag att herr Johansson tar itu med. Jag hoppas att påtryckningarna på USA ökar för att man där skall sätta i gång ett rimligt besparingsprogram, t. ex. genom att höja priset på energi eller genomföra någon form av spärstimulanser som gör att oljeförbrukningen inte ökar i samma fart som f. n. Det är problemet.

Sedan får herr Johansson göra hur han vill när han skall bedöma inriktningen av det långsiktiga energisamarbetet. Men han har fortfarande inte klarat ut huruvida herr Davignon blev lugnad då det gäller det svenska energiprogrammet och finner att det betyder ett minskat oljeberoende och att därmed det stopp för kärnkraften som herr Johansson ibland talar om är förenligt med herr Davignons uppfattning om hur relationerna mellan Oljeklubbens länder skall vara.

Nu säger herr Johansson att han skall fundera vidare på frågan om Sverige skall vara medlem eller inte. Jag råder honom att ta sig en mycket noggrann funderare och kanske även studera avtalet litet bättre. Varje sådan här internationell anknytning har fördelar och nackdelar. Nu har

vi litet olika värderingar på vissa punkter, men det har ju inte gällt tolkningen av avtalets innebörd. Där trodde jag att vi hade ungefär samma informationsnivå vid det här laget.

Herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Herr Feldt fortsätter på sin linje. Jag har inte sagt att jag skall fundera på om Sverige skall vara medlem eller inte – jag har sagt att det beror på saker som ligger i framtiden. Det är först längre fram vi kan göra dessa bedömningar när det gäller nord-syddialogen, när det gäller möjligheterna att klara gränsdragningen i förhållande till neutralitetspolitiken och förutsättningen för denna, nämligen försörjningstryggheten på energiområdet. Det är självklarheter. Tilldelnings-systemet har inte heller testats.

Sedan är det ytterligare en sak som herr Feldt vägrar att förstå, och det är att så länge det inte finns energipolitiska program i samtliga de länder som är med i det internationella energiprogrammet är möjligheterna till energipolitisk samordning mycket små. Det är naturligtvis, precis som herr Feldt här vidimerar gång på gång, en brist i Oljeklubbens hittillsvarande verksamhet att man inte har kunnat få fram sådana energipolitiska program som medger en samordning så att också USA, som är den tyngsta parten i detta sammanhang, måste ta hänsyn till energiförbrukningsnivån. Jag har inte haft några himlastormande förväntningar om vad som skulle vara möjligt att uppnå på den punkten. Kanske herr Feldt har haft det tidigare och nu fått revidera förväntningarna med hänsyn till erfarenheterna av oljeförbrukningens utveckling i USA.

Herr FELDT (s):

Herr talman! Låt mig då bara till slut för min del konstatera att sedan det här landet bytte regering har inte heller Sverige något energipolitiskt program.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Föredrogs och hänvisades

Motion

1976/77:32 till civilutskottet

§ 5 Anmälades och bordlades

Konstitutionsutskottets betänkanden

1976/77:10 med anledning av motion om redovisning av minoritets mening vid beslutsfattande

1976/77:14 med anledning av motion om avgiftssättningen inom statlig och kommunal verksamhet

Nr 39

Fredagen den
3 december 1976

*Om Sveriges
engagemang i det
internationella
energiprogrammet*

Nr 39

Fredagen den
3 december 1976

Justitieutskottets betänkanden

1976/77:10 med förslag till lagstiftning om fortsatt giltighet av lagen (1952:98) med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål och lagen (1969:36) om telefonavlyssning vid förundersökning angående grovt narkotikabrott m. m.

1976/77:12 med anledning av propositionen 1976/77:25 med förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 såvitt avser justitiedepartementets verksamhetsområde

Socialförsäkringsutskottets betänkande

1976/77:14 med anledning av propositionen 1976/77:25 med förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 såvitt avser utbildningsdepartementets verksamhetsområde

Socialutskottets betänkanden

1976/77:13 med anledning av motioner om stöd till hemvändande utlandssvenskar, tillfälligt inresta utlänningar samt invandrare m. m.

1976/77:15 med anledning av motion om huvudmannaskapet för bårhusväsendet, m. m.

1976/77:16 med anledning av motioner om arbetsdemokrati och tjänster för utvecklingsarbete inom sjukvården

1976/77:17 med anledning av propositionen 1976/77:36 om ändring i lagen (1958:428) om ympning mot smittkoppor

Kulturutskottets betänkanden

1976/77:20 med anledning av motioner om videogram

1976/77:21 med anledning av motioner angående åtgärder mot utförelse av äldre kulturföremål

1976/77:22 med anledning av motion om ändring i byggnadsminneslagen

1976/77:23 med anledning av motion angående en utredning rörande barnkulturfrågorna

1976/77:24 med anledning av motion om en utredning rörande kvinnekulturen

Utbildningsutskottets betänkande

1976/77:8 med anledning av propositionen 1975/76:110 om radio och television i utbildningsväsendet jämte motioner

Trafikutskottets betänkanden

1976/77:6 med anledning av motioner angående utredning om bibehållande av Bromma flygplats, m. m.

1976/77:7 med anledning av motioner angående upprustning och utbyggnad av Göta kanal, m. m.

1976/77:8 med anledning av propositionen 1976/77:14 om överlåtelse av viss staten tillhörig fast egendom m. m.

1976/77:9 med anledning av propositionen 1976/77:12 om ändring i körkortskungörelsen (1972:592)

Nr 39

Fredagen den
3 december 1976

Jordbruksutskottets betänkande

1976/77:3 med anledning av motioner om översyn av djurskyddslagstiftningen, m. m.

*Meddelande om
frågor*

§ 6 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 2 december

1976/77:135 av herr *Andersson* i Lycksele (s) till herr utbildningsministern om ändrade regler för hemreseersättning åt inackorderad gymnasieelev:

Hemreseersättning till inackorderad gymnasieelev kan utgå med konstant schablonbelopp. Beloppets storlek bestäms med hänsyn till avståndet mellan skolorten och hemorten.

I centrala studiestödsnämndens (CSN) anvisningar har fr. o. m. den 1 juli 1976 införts den bestämmelsen att i de fall fågelvägen mellan skolorten och hemorten är 90 km eller mer är det detta avstånd som gäller vid beräkningen av ersättningsbeloppet. I annat fall skall färdvägens längd vara avgörande.

I gymnasierregioner med stora geografiska avstånd kan skillnaderna mellan fågelvägen och färdvägen från hemorten till skolorten vara betydande. Den av CSN införda bestämmelsen innebär för vissa elever en väsentligt lägre hemreseersättning.

Med hänvisning till det anförda vill jag till herr utbildningsministern ställa följande fråga:

Är utbildningsministern beredd att ta initiativ i syfte att undanröja den orättvisa som nuvarande bestämmelser för beräkning av hemreseersättning innebär för vissa gymnasieelever med stora avstånd till skolorten?

1976/77:136 av herr *Wachtmeister* i Staffanstorp (m) till herr justitieministern om skydd mot övergrepp av utskrivna från sluten psykiatrisk vård:

Nyligen har ett par fall inträffat där försöksutskrivna från sluten psykiatrisk vård gjort sig skyldiga till allvarliga övergrepp.

Anser statsrådet mot bakgrund härav att nuvarande bestämmelser erbjuder allmänheten tillfredsställande skydd?

Nr 39

Fredagen den
3 december 1976

*Meddelande om
frågor*

1976/77:137 av herr tredje vice talmannen *Eriksson* (fp) till herr budgetministern om avdragsrätt vid inkomstbeskattningen för gåvor till ideella och humanitära ändamål:

Avser budgetministern att framlägga förslag om avdragsrätt för gåvor till ideella och humanitära ändamål och – om så är fallet – när kommer ett sådant förslag att framläggas?

den 3 december

1976/77:138 av herr *Tarschys* (fp) till herr ekonomiministern om upphävande av statistiska centralbyråns monopol på statliga intervjuundersökningar:

I föl föreskrev regeringen (2 § SFS 1975:1429) att "statlig myndighet skall anlita statistiska centralbyrån för att i samband med statistiska undersökningar samla in uppgifter genom besöks- eller telefonintervjuer i de fall där intervjuerna ej genomföres med anlitan av befintlig personal hos myndigheten". Denna förordning berör arbetsvillkoren för många sociologer i statlig tjänst eller med statliga uppdrag. Den har också skadat företag som utför intervjuundersökningar. Nordiska sociologförbundets generalförsamling antog i augusti 1976 ett uttalande om att monopolregeln borde upphävas, och detta krav har sedermera framförts till finansdepartementet i en skrivelse från Sveriges sociologförbund. Sociologförbundets önskemål är befogat. Jag vill fråga herr ekonomiministern:

Är regeringen beredd att upphäva SCB-monopolet på intervjuundersökningar för statliga myndigheter?

§ 7 Kammaren åtskildes kl. 13.40.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert